

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИКО-СОЦІОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПОЛІТИЧНИХ НАУК

***ПАНОРАМА
ПОЛІТОЛОГІЧНИХ СТУДІЙ***

НАУКОВИЙ ВІСНИК РДГУ

Випуск 1

Рівне – 2008

УДК 32
ББК 66.0
П 16

Панорама політологічних студій: науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету. – Вип. 1. – Рівне: РДГУ, 2008. – 217 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

1. **Гон М.М.** – д. політ. н., професор, завідувач кафедри політичних наук Рівненського державного гуманітарного університету (головний редактор).
2. **Канцелярук Б.І.** – д. політ. н., головний науковий співробітник відділу трансатлантичних досліджень Інституту світової економіки і міжнародних відносин.
3. **Киридон А.М.** – д.іст. н., професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Київського міжнародного університету.
4. **Круглашов А.М.** – д. політ. н., професор, завідувач кафедри політології та державного управління Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича.
5. **Макаренко Є.А.** – д. політ. н., провідний науковий співробітник відділу трансатлантичних досліджень Інституту світової економіки і міжнародних відносин.
6. **Постоловський Р.М.** – к. іст. н., професор, завідувач кафедри всесвітньої історії, ректор Рівненського державного гуманітарного університету.
7. **Терешко Ю.М.** – к. іст. н., доцент, завідувач кафедри політології та соціології Рівненського державного гуманітарного університету.
8. **Тихомирова Є.Б.** – д. політ. н., професор, завідувач кафедри міжнародної інформації Рівненського інституту слов'язнавства Київського славістичного університету (заступник головного редактора).
9. **Троян С.С.** – д. іст. наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин та країнознавства Рівненського інституту слов'язнавства Київського славістичного університету.
10. **Шеретюк В.М.** – к. іст. н., доцент, декан історико-соціологічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету.
11. **Ярош Б.О.** – д. політ. н., професор, завідувач кафедри теорії та історії політичної науки Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Відповідальний редактор – к. політ. н., доцент **Черній А.Л.** (Рівненський державний гуманітарний університет)

Друкується за рішенням Вченої ради Рівненського державного гуманітарного університету.
Протокол №5 від 28 грудня 2007 р.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Думки авторів статей можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи не повертаються.

Адреса редакції: кафедра політичних наук, Рівненський державний гуманітарний університет, вул. Остафова, 29, м. Рівне, 33027.

ЗМІСТ

ТЕОРІЯ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Тихомирова Є.Б.	5	PR-забезпечення діяльності Організації Об'єднаних Націй
Черній В.А.	23	Політичний чинник наукового співробітництва Північноатлантичного Альянсу на початку ХХІ ст.
Герасимчук Т.Ф.	29	Міжнародна міграція та проблема національної безпеки держав
Алієв М.М.	38	Транспортна політика ЄС і місце в ній транспортних коридорів і проектів
Дубей В.І.	44	Впровадження екологічних стандартів „євро” в Україні як необхідність євроінтеграційних процесів

ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ

Черній А.Л.	54	Теоретичні показники кризовості суспільних систем
Хаврук І.А.	57	Інститут референдуму в системі соціалістичної демократії
Парфенюк В.М.	66	Особливості формування політичної стратегії України в сфері інформаційного суспільства
Кириленко О.М.	82	Функції та дисфункції політичних інститутів українського суспільства на сучасному етапі
Наумов А.С.	100	Інститут президента в Росії: місце у політичній системі
Терешко Ю.М.	107	Стан „свободи слова” у посттоталітарній Росії В.Путіна
Луценко К.В.	119	Політична реклама в період парламентських виборів в Україні: проблеми та досягнення
Христюк Т.А.	125	Соціологічні підсумки парламентських виборів 2007 року

ЕТНОПОЛІТОЛОГІЯ. МІЖКОНФЕСІЙНІ ВЗАЄМИНИ

Троян С.С.	131	Концептуально-методологічний аспект дослідження національної толерантності в сучасній Україні
------------	-----	---

Киридон А.М.	135	Релігійна ситуація в сучасній Україні: історико-політологічний аспект
Монолатій І.С.	143	Галицька і буковинська ідентичності за імперської доби: феномени, характеристики, етнічний простір
Гон М.М.	153	Зовнішньополітичні корелянти міжетнічної взаємодії в Західній Україні міжвоєнного періоду

ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ

Мисан-Мілясевич В.В.	162	Причини виникнення міжнародного тероризму як проблема політологічних досліджень
Лесняк В.Ю.	166	Інституційний вимір іспанського переходу до демократії
Ларькіна Л. М.	175	Специфіка функціонування пропорційної виборчої системи в Україні
Семенюк Т. Ю.	179	Фінансові ресурси політичних партій
Мартинчук І.І.	186	Основні напрями політичної діяльності Р.Шустера
Валюх Л.І.	198	Гельголандсько-занзібарський договір: політична оцінка в британському парламенті

РЕЦЕНЗІЇ

Гон М.М.	207	„Чужий” в „обіймах” націоналізму й етнічного насильства (Рец.: Alexander Victor Prusin. Nationalizing a Borderland. War, Ethnicity, and Anti-Jewish Violence in East Galicia, 1914-1920. – The University of Alabama Press, 2005)
Гон М.М.	212	Західноукраїнські сюжети взаємодії іншостей модерної доби (Рец.: Монолатій І. Особливості міжетнічних взаємин у західноукраїнському регіоні в Модерну добу. Монографія. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2007)
Відомості про авторів	216	

5. Livingstone N. The War against Terrorism. - Lexington (Mass.), 1992. - 663 p.
6. Sageman M. Understanding Terror Networks // University of Pennsylvania Press. - 2005. - P. 21-29.
7. Hubbard D.G. Winning back the sky. A tactical Analysis on Terrorism.- San-Francisko, 1989. - 460 p.
8. Drake R. The revolutionary mystique and Terrorism. - Bloomington, Indianapolis, 1996. - 319 p.
9. Taylor M. The Terrorist. - L., N.Y., 1998. - 255 p.
10. Теракты в странах ЕС: карта // Корреспондент.- 2007.- № 17 (256). - С.9
11. Антипенко В.Ф. Борьба с современным терроризмом: международно-правовые подходы. - К.: Юнона-М., 2002. - 722 с.
12. Требин М.П. Терроризм в XXI веке /Под ред. А.Е.Тараса. - Минск: Харвест, 2003. - 816 с.
13. Закономерная связь между понятиями территории государственные государств участников международного терроризма, государств участников антитеррористической коалиции и государств нейтральных к международному терроризму/ Калько А.Д., Черней О.Э., Постолювский С.Р. и др. – Рівне: Волинські обереги, 2004. – 352 с.

УДК 32:94 (460)

Лесняк В.Ю.

ІНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР ІСПАНСЬКОГО ПЕРЕХОДУ ДО ДЕМОКРАТІЇ

В умовах глобального поширення процесу демократизації надзвичайно актуальним видається комплексне дослідження здійснення демократичного транзиту у кожній країні, що обрала шлях свого реформування. Об'єктивне виявлення закономірностей, причин та наслідків переходу до демократії, всебічний аналіз його кадрової, інституційної складових – викликають неабиякий науковий інтерес. Іспанський народ, як і український, здійснив рішучий відхід від недемократичних форм організації державної влади. Однак, якщо в Іспанії конкретні кроки до демократії було здійснено систематично та результативно, то в Україні й до сьогоднішнього дня не забезпечено дотримання багатьох конституційних принципів; точаться постійні дискусії про внесення змін до основного закону щодо перетворення напівпрезидентської моделі у парламентську, проведення адміністративно-територіальної, виборчої, судової реформ тощо. Намагаючись об'єктивно оцінити політичні процеси на теренах України, важливо проаналізувати зміст подібних політичних трансформацій у інших європейських країнах, зокрема й Королівстві

Іспанія. Адже ця піренейська держава після смерті генерала Франко у 1975 році змогла здійснити мирний та досить вдалий перехід від авторитаризму до демократії, а інституційні зміни постфранкістського періоду надали їй нової демократичної якості та забезпечили подальшу соціально-економічну, політичну та культурну модернізацію.

Мета дослідження полягає у виявленні інституційних механізмів становлення демократичного режиму в Іспанії та узагальнення ролі їх впровадження у контексті розгортання процесу глобальної демократизації.

Предметом дослідження виступає процес інституційної трансформації політичної системи Іспанії при переході від франкізму до демократії.

Дослідженням іспанського переходу до демократії займалось багато українських та зарубіжних науковців – О.Іваницька [4, 5], В.Годлевська [2], Ю.Павлишена [9], С.Хенкін [11], Д.Фадєєв [10], А.Глухова [1], А.Орлов [8], Х.Лінц [16], Ч.Пауел [18], П.Престон [19], Р.Котарело [13], Д.Гілмор [14], Д.Драганов [3] та інші. Однак, беручи до уваги складний характер умов, чинників і процедурних механізмів демократичного транзиту Іспанії, проблема його інституційного виміру залишилась достатньо перспективною для подальших досліджень.

Незважаючи на суперечливий вплив глобалізації на політику, поки що у світі під її впливом розгортається всесвітній процес демократизації.

У найбільш загальному розумінні демократизацію розглядають як перехід від недемократичних форм правління до демократичних. Однак, як підказує практика останніх десятиліть, процес демократизації не завжди призводить до утвердження демократії.

У сучасній політологічній літературі поняття “глобальної демократичної хвилі” (С.Гантінгтон, Т.Карл та Ф.Шмітгер) визначає процеси суспільно-політичних трансформацій, які відбуваються у різних регіонах світу та об’єднані як самими спробами переходу від недемократичних форм правління до більш демократичних, так і деякими загальними факторами і обставинами [7, с. 6].

Початок нинішньої демократичної хвилі датується 1974 роком, коли в Португалії впала салазарівська диктатура. Потім ця хвиля поширилась на інші диктатури Західної Європи – Іспанію та Грецію – і згодом на Латинську Америку. У середині 80-х років вона досягнула деяких країн Азії, а з другої половини 80-х років захопила й комуністичний світ – країни Центральної та Східної Європи та СРСР.

Нинішня хвиля демократизації – третя в світовій політичній історії (за С.Гантінгтоном), а за деякими підрахунками – навіть четверта (за Т.Карлом та Ф.Шмітгером) [7, с. 6]. Згідно визначення С.Гантінгтона, “хвиля демократизації” – це “сукупність транзитів від недемократичних до демократичних режимів , що відбувалась протягом певного проміжку часу, за умови, що число таких переходів значно перевищує

число здійснених за той же час переходів у протилежному напрямку” [15, с. 15].

Здобутком третьої хвилі демократизації є її теоретичне узагальнення, що втілилось у концепцію демократичного переходу, що пояснює умови, стадії та дає класифікацію типів трансформації сучасних недемократичних режимів у напрямі до демократії.

Учені, які аналізували трансформаційні процеси в країнах Латинської Америки кінця 70-х – початку 80-х років ХХ століття, ввели у науковий обіг термін “демократичний транзит” (чи “перехід до демократії” – “transition to democracy”). Звідси з’явилась й назва усього напрямку, який вивчає перехідні суспільства – “транзитологія”. Хоча вести мову про транзитологію як цілісну і системну науково-дослідницьку галузь чи навіть окрему дисципліну не зовсім правомірно [6, с. 46], оскільки спостерігається досить серйозне розходження у поглядах на формування моделі “демократичного транзиту” та її складових елементів.

Слід підкреслити, що сама західна “транзитологія” має як би два виміри: а) вона вивчає перехідний період сам по собі і зв’язана з поняттям transition; б) вона вивчає модель перехідного періоду, тобто трансформацію політичного режиму – transformation. Але таке розмежування не притаманне, наприклад, українським та російським дослідникам політичних процесів поставторитарного розвитку. Так, В.Гельман вважає доцільним вживати поняття transition та transformation як синоніми [6, с. 47].

При такому використанні термінів досить природнім є розуміння транзитології як “галузі політичної науки, що присвячена вивченню трансформацій”. Предметом галузі виступають різноманітні політичні процеси, які призводять до якісних змін політичного режиму, об’єктами ж вивчення стають політичні актори, інститути, правові механізми та норми, які регулюють відносини між ними тощо [6, с. 47].

Крім того, у дослідженнях варто розмежовувати поняття “переходу до демократії” та “демократичного транзиту”. Останній термін, зокрема, не передбачає обов’язкового переходу до демократії, а вказує на той факт, що демократія є процесом з невизначеним і “туманним” результатом, тому демократичний транзит хоча й спрямовується на утвердження демократії, але не завжди реалізовує таку кінцеву мету.

У сучасній політичній науці існують різні підходи до вивчення та пояснення змісту і факторів демократизації. А.Ю.Мельвіль пропонує розглядати теорію демократизації в рамках двох підходів: структурного та процесуального [7, с. 13].

Представники структурного підходу (С.Ліпсет, Г.Алмонд та С.Верба, Р.Інглхарт, Л.Пай та інші) виділяють три основних типи структурних передумов демократії: а) досягнення національної єдності та відповідної ідентичності; б) досягнення досить високого рівня економічного розвитку;

в) масове поширення культурних норм та цінностей, які передбачатимуть визнання демократичних принципів.

Прихильники процедурного підходу (Г.О'Доннелл, Ф.Шміттер, Дж.Ді Пальма, Х.Лінц, Т.Карл, А.Пшеворські та інші), який ще інколи називають "волонтаристським", наголошують на тому, що жодні "об'єктивні" соціальні, економічні, культурні та інші фактори не здатні ні пояснити, ні передбачити, хто конкретно, які політичні сили і актори в певній ситуації будуть відстоювати недемократичний статус-кво чи боротись за його повалення.

На думку третьої групи дослідників, не існує непоборних суперечностей між структурним та процедурними підходами. Як вважає А.Ю.Мельвіль, цілком можливим є теоретичний синтез структурного та процедурного підходів для вивчення становлення демократії [7, с. 17]. Такого характеру пошуки ведуться сьогодні в різних напрямках – наприклад, в рамках неінституціонального аналізу ролі різних інститутів, що виникають у ході демократичного транзиту (П.О'Ніл). Інші автори намагаються виявити, наскільки характер та структури старого режиму впливають на динаміку і результати демократичного транзиту (М.Браттон, Н.Ван де Вол, Г.Естер).

Розрізняють певні моделі переходу до демократії (за С.Гантінгтоном): класичну лінійну, циклічну та діалектичну. Остання модель відповідає саме сутності іспанської демократизації, оскільки припускає стрімке падіння авторитарного режиму і встановлення демократичних процедур та інститутів у відносно короткий проміжок часу (1976-1978 років) на основі поєднання старих та нових структур, пошуку консенсусу між старою та новою політичними елітами.

Багато дослідників хронологічно лімітують іспанський перехід 1975-1982 роками. Українська дослідниця В.Годлевська обмежує його 1960-ми – 1982 роками [2]. Інші дослідники наголошують на періоді 1975-1986 років.

На нашу думку, демократичний транзит в Іспанії доцільно обмежити кінцем 1960-х – 1986 роками. Такий підхід буде відповідати як структурним, так і процедурним змінам перехідної Іспанії, а також вписуватись в усталену концепцію поділу демократичного транзиту на три стадії: лібералізацію, демократизацію та консолідацію демократії.

Стадія лібералізації охоплювала кінець 1960-х – 1975 роки – період, коли став помітним результат "економічного буму" у часи франкістського режиму, було розширено свободу преси, розширено елементи стримувань і противаг між центральними владними інститутами на основі прийняття Органічного закону держави 1967 року, здійснено процедурне визначення особи спадкоємця посади Глави держави. У даний період стали очевидними структурні зміни в іспанському суспільстві, адже послаблення репресій, підвищення економічного становища іспанських громадян, розвиток урбанізації, ринку праці, збільшення іноземних інвестицій,

поглиблення міграційних процесів зумовили загальну лібералізацію режиму, що слугувала підготовчою фазою для демократизації Іспанії, своєрідним “стартовим майданчиком” для демократичних перетворень, коли авторитарний режим послабив свій контроль та став більш терпимим до опозиційних сил.

Стадія демократизації охоплювала період 1976-1978 років, коли було здійснено інституційні та процедурні перетворення: легалізовано політичні партії, ліквідовано Національний рух (єдине за франкізму легальне політичне об'єднання) та систему франкістських синдикатів, прийнято компромісний Закон про політичну реформу, проведено демократичні парламентські вибори, підписано договірні пакти між владою та опозицією (“Пакти Монклоа”), схвалено на референдумі демократичну конституцію. Поява на цій стадії багатопартійної та демократичної виборчої систем забезпечила оновлення політичної влади в цілому. У ході демократизації стара профранкістська політична еліта та опозиційна їй нова демонстрували здатність до досягнення суспільного консенсусу – укладення своєрідного компромісного договору щодо основних правил поведінки.

Стадія консолідації демократії охоплювала період 1979-1986 років, у який закріплювались демократичні процедури та інститути, було прийнято статuti Країни Басків, Каталонії, Галісії; подолано спробу державного перевороту 23 лютого 1981 року; обговорено вступ Іспанії до НАТО; проведено мирне передання влади опозиційній до режиму Іспанській соціалістичній робітничій партії, яка перемогла на дострокових парламентських виборах 1982 року; завершено створення “держави автономій”; повторно проведено місцеві та регіональні вибори; реалізовано економічні реформи; здійснено вступ Іспанії до СЕС (1986 року); схвалено на всенародному референдумі 1986 року інтеграцію до НАТО; здобуто повторну перемогу правлячою Іспанською соціалістичною робітничою партією на парламентських виборах 1986 року. Консолідація демократії стала завершальною фазою демократичного транзиту, яка закріпила просування демократизації шляхом повторення виборів у конституційно встановлені строки.

Саме на цій стадії демократія утверджувалась на рівні поведінки (коли жоден з впливових національних, економічних, політичних та соціокультурних інституційних акторів не використовував задля досягнення своїх особистих інтересів недемократичну практику минулого, шляхом застосування сили чи іноземної допомоги з метою розколу держави); на рівні орієнтацій (коли переважна більшість іспанських громадян впевнилась у тому, що демократичні процедури й інститути є найбільш прийнятним засобом вирішення суспільних проблем, та відмовились від підтримки антидемократичних сил); на конституційному рівні (коли переконлива більшість громадян та політичних гравців

сприйняла та закріпила на рівні повсякденної поведінки прийоми розв'язання конфліктів лише на основі правових процедур).

Після ж 1986 року можна стверджувати, що в Іспанії розвивалась консолідована демократія, перед якою вже поставали нові виклики та перспективи.

Іспанський транзит, таким чином, став одним із успішних прикладів побудови демократичного режиму на основі закріплення двох важливих компонентів: ціннісного (досягнення консенсусу стосовно набору основних демократичних процедур) та інституційного (створення владних структур, які увібрали у себе інтереси конкуруючих політичних сил).

Ефективність іспанського транзиту полягала у оптимальному вирішенні найголовніших питань:

- відновленні національної ідентичності іспанців шляхом об'єднання різних політичних сил навколо ідеї встановлення парламентарної монархії (не перекреслюючи кардинально старої форми правління, надаючи їй нової демократичної суті);
- врегулюванні відносин держави та церкви, яка історично була заплямована співпрацею з франкістським режимом з часів громадянської війни 1936-1939 років. В умовах демократизації іспанська католицька церква була відділена від держави, політики, освіти, шлюбно-сімейних відносин;
- вирішенні військових проблем Іспанії, зважаючи на підтримку франкістського режиму військовою елітою, яка постійно була представлена у державних структурах. Із входженням до НАТО іспанські військові спрямували свою увагу з внутрішньополітичних проблем на євроатлантичну інтеграцію у військовій сфері, ставши одним із гарантів демократичного режиму;
- розв'язанні етнонаціональних проблем на основі побудови асиметричної децентралізованої “держави автономій” з наданням більших повноважень “особливим” автономним регіонам – насамперед Каталонії, Країні Басків та Галісії;
- забезпеченні політичної терпимості між конкуруючими політичними колами, які ще з часів громадянської війни були радикально настроєні один проти одного.

Роль іспанського досвіду проведення переходу до демократії є значним, оскільки він вказує на шляхи успішного проведення мирної (консенсусної, договірної) форми демократичного транзиту. Адже здатність молоді неформованої іспанської демократії попереджати та долати прояви радикалізації опозиції, загрози збройного розв'язання міжетнічних конфліктів та можливі дестабілізаційні ситуації в економіці вказує на ефективність здійснення подібної політичної практики.

Тим не менше, в сучасній Іспанії існують й критичні думки та зауваження щодо результативності іспанського переходу. Одними з

найпоказовіших є аргументи Х.Агульо [12], та В.Наварро [17], які у своїх працях піддають сумніву усталені уявлення про іспанський демократичний транзит. Їхні аргументи зводяться до таких позицій:

- роль Хуана Карлоса у процесі іспанського переходу перебільшена, оскільки саме народ у формі масових вуличних виступів, маніфестацій, страйків був головним ініціатором реформ;
- іспанський перехід не був мирним, оскільки багато вуличних маніфестантів, опозиційних режиму, зазнали репресій, а діяльність таких організацій як ETA, GRAPO, GAL заплямувала демократичний транзит кривавим терором;
- перебіг демократизації супроводжувався активним контролем ззовні – політичними силами, які були зацікавлені у прогнозованому та стабільному його результаті. Це зменшує роль самого іспанського народу у процесі транзиту, натомість посилює фактор впливу американських, французьких та німецьких спецслужб;
- суттєвих соціально-економічних змін у структурі суспільства не відбулось, оскільки представники великого фінансового і промислового капіталу, що збагатились за франкістського режиму, зберегли та примножили свої економічні позиції у ході демократизації, показово змінюючись на прихильників демократії;
- у процесі переходу залишилось невирішеним питання кримінальної відповідальності тих державних службовців, які виконували чи віддавали злочинні накази у роки диктатури. Більше того, працівники збройних сил та органів держбезпеки залишились на тих же посадах, що й за диктатури, як і посадовці судової влади, яка лише косметично набула незалежності у демократичних умовах;
- приховування фактів наявності значної довіри між певними ініціаторами спроби державного перевороту 23 лютого 1981 року та королівською родиною; тривалого часу між початком захоплення Конгресу заколотниками та часом виступу Хуана Карлоса по телебаченню (який транслювався о 1-ій ночі); обізнаності про запланований заколот частиною Ватикану, уряду США, іспанської інтелігенції піддають сумніву офіційну версію щодо ролі Короля у тих подіях та можуть вказувати на те, що реальної загрози державному перевороту, можливо, ніколи й не було;
- постать Хуана Карлоса переосмислюється у сучасній консолідованій демократії, оскільки з'являється інформація про непрозорість бізнес-діяльності Короля, факти отримання ним дорогих подарунків та інші маловідомі епізоди з життя монарха;
- встановлення особливого розподілу влади за парламентським зразком (коли міністри – члени парламентської більшості мають право голосу у Конгресі, поєднуючи, таким чином, депутатську діяльність з урядовою) зумовило стан безконтрольності за діями

виконавчих структур та “загибель Монтеск’є” у політичній системі Іспанії;

- утворена модель децентралізованої держави є достатньо проблемною, оскільки компетенція автономій остаточно не є визначеною та має асиметричний характер. Крім того, розмите визначення сфер компетенції муніципалітетів та їх недостатнє фінансування також зумовлює певні проблеми у системі управління;
- сформована партійна система не гарантує плюралістичності, оскільки більшість політичних партій є досить закритими та ієрархічно пірамідальними, а виборча система не передбачає шляхів переобрання виборцями своїх представників. Саме тому політичні функціонери більше відповідають перед своїм партійним керівництвом, аніж перед громадянами. Це, зокрема, й пояснює наявність стійкої ситуації з високим рівнем абстенгеїзму серед іспанського електорату;
- свобода слова, встановлена в умовах переходу, не гарантує належного рівня інтелектуального плюралізму, оскільки більшість ЗМІ, відповідно до законів ринку, давно контролюються представниками великого бізнесу, які впливають на прийняття політичних рішень та мають змогу маніпулювати громадською думкою [12, 17, 20].

Наведені критичні аргументи щодо успішності іспанського транзиту у багатьох пунктах заперечують офіційно-традиційні уявлення про його результативність та, відповідно, наукові дослідження більшості українських та зарубіжних науковців.

Подібний “переворот” у контексті оцінки ефективності іспанського переходу до демократії потребує проведення подальших ґрунтовних наукових досліджень та аргументованої дискусії.

При цьому потрібно пам’ятати, що ідеальних моделей переходу до демократії (якою показують іспанський демократичний транзит більшість дослідників) не існує. Адже сучасна демократія є внутрішньо суперечливим, динамічним процесом, що має діалектичний потенціал для подальшого прогресу і еволюції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Глухова А. Испания: эволюционный демонтаж правоавторитарного режима // Государство и право. - 1992. - №9. - С. 84-91.
2. Годлевська В.Ю. Перехід від авторитаризму до демократичного суспільства в Іспанії (1960-1982 роки). Автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук (07.00.02). – К., 2006. – 20 с.
3. Драганов Д. Переходът към демокрация: етапи, механизми, проблеми (по примера на Испания 1975-1982 г.). — София: “Св. Климент Охридски”, “Св. Георги Победоносец”, 1993. — 155 с.

4. Іваницька О.П. Політичний розвиток франкістської Іспанії. 1939-1975 рр. – Вінниця, 1996. – 90 с.
5. Іваницька О.П. Франкістська Іспанія. 1939-1975 рр. Автореферат на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук. – К., 1997. – 40 с.
6. Кузнецов И.И. Парадигма транзитологии (Плюсы и минусы объяснительной концепции переходного периода) // *Общественные науки и современность*. – 2000. - №5. – С. 46-51.
7. Мельвиль А.Ю. Опыт теоретико-методологического синтеза структурного и процедурного подходов к демократическим транзитам // *Полис*. – 1998. - №2. – С. 6-38.
8. Орлов А. Испанский опыт реформирования общества // http://www.rau.su/observer/N07_98/7_16.HTM.
9. Павлишена Ю. Проблематика авторитаризму розвитку (на прикладі франкістської Іспанії 1960-х – першої половини 1970-х років) // *Вісник Київського міжнародного університету. Серія: “Міжнародні відносини”*. – К.: КиМУ. – Вип. 5. – 2007. – С. 161-173.
10. Фадеев Д.А. Опыт политики переходного периода (Испания после Франко) // *Политические исследования*. - 1991. - №5. - С.125-132.
11. Хенкин С.М. Испания после диктатуры (социально-политические проблемы перехода к демократии). - М.: Наука, 1993. - 198 с.
12. Agullo J. Mitos de la Transición Española. 22 de diciembre del 2003 // www.rebellion.org/spain/031222mitos.htm.
13. Cotarelo R. La transición democrática española // *Transición política y consolidación democrática. España (1975-1986)* / Coord. Aguila R., Cotarelo R. – Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas, 1992. – P.3-31.
14. Gilmore D. The transformation of Spain: From Franco to the constitutional monarchy. – London: Quartet Books, 1985. – 322 p.
15. Huntington S.P. The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century. – Norman&London: University of Oklahoma Press, 1991. – 389 p.
16. Linz Juan J. La transición a la democracia en España en perspectiva comparada // Tusell J., Soto A. *Historia de transición 1975 – 1986*. – Madrid: Alianza Editorial, 1996. – P. 21-45.
17. Navarro V. Los mitos de la transición // www.vnavarro.org/papers/periodisticos/ESP/Mitos.pdf.
18. Powell Ch. España en democracia, 1975-2000. - Madrid: Plaza Janes, 2001. - 685 p.
19. Preston Paul. La transición Española // www.salman-psl.com/latransicion/indexcast.html.
20. Siete mitos de la transición // *Diagonal*. - №5. - 12 abr. - 25 abr. - 2007. www.diagonalperiodica/article3584.html.

Наукове видання

ПАНОРАМА ПОЛІТОЛОГІЧНИХ СТУДІЙ

НАУКОВИЙ ВІСНИК РДГУ

Випуск 1

Відповідальний редактор – *Черній А.Л.*
Комп'ютерна верстка – Третяк О.Ю.

УДК 32
ББК 66.0
П 16

Панорама політологічних студій: науковий вісник Рівненського державного гуманітарного університету. – Вип. 1. – Рівне: РДГУ, 2008. – 217 с.

Підписано до друку 28.12.2007 р. Формат 60x84 1/16.
Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.
Друк різнографічний. Умовн. друк. арк. 13,9.
Наклад 100 прим.

Адреса редакції: кафедра політичних наук, Рівненський державний гуманітарний університет,
вул. Остафова, 29, м. Рівне, 33027.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету